

تحقیقی پیرامون :

مسائل خانوادگی دانشجویان دانشگاه تهران
(دوره شبانه نیمسال دوم ۱۳۹۴ - ۱۳۹۵)

دکتر غلامرضا بهرامی — دکتر هوشمند تیراندار — زردشت هوشور

فهرست مطالب

مقدمه :

- ۱ - هدف و روش تحقیق
- ۲ - برنامه زمانی تحقیق
- ۳ - ویژگیهای جامعه مورد بررسی توزیع سن، جنس و رشته تحصیلی دانشجویان
- ۴ - ویژگیهای پدران و مادران
 - الف - توزیع سنی
 - ب - میزان تحصیلات و دفعات ازدواج پدر
 - ج - میزان سواد در رابطه با سن
 - د - اعتقادات مذهبی پدر و مادر در رابطه با سن
 - ه - ویژگیهای تحصیلی در رابطه با اعتقادات مذهبی
 - و - ویژگیهای اوقات فراغت
 - ز - ویژگیهای اعتیاد
- ۵ - همبستگی‌های سنی و ارزشهای معنوی
 - الف - همبستگی سنی پدر و مادر و دانشجو
 - ب - همبستگی اعتقادات مذهبی دانشجوبا پدر و مادر
 - ج - ارزش اعیاد و سوگواریهای ملی و مذهبی از نظر دانشجو

مقدمه :

باید پذیرفت که آینده هر اجتماع، بستگی به نسل جوان امروز آن دارد، زیرا اینان سازندگان فردا هستند. دانشجویان، نه تنها از این نسل بر میخیزند، بلکه چون به سلاح دانش آراسته‌اند، پویایی فردای اجتماع را سبب می‌گردند. چشم امید جامعه به سوی آنهاست، در حالی که آنها نیز مانند سایر گروههای اجتماع، دارای مشکلات و مسائلی هستند که بدون تحقیق و بررسی، درک حقیقی آنها مقدور نخواهد بود.

این مقاله، نتیجه کلی بررسی است که بر روی گروهی از جامعه دانشجوئی امروز، انجام شده و انتظار داریم که رهگشای مطالعات بعدی، در شناخت هرچه بیشتر مسائل خانوادگی دانشجویان باشد.

در این بررسی از کمکهای بیدریغ همکاران گرام سرکار خانم صدیقه نورانی، فرشته فاضل سرجوئی، فهیمه تبریزی، زهرا عالم، شهرلا گودرزی و آقای باباخانی که در امپرسشگری و استخراج جداول نهایت کوشش و صمیمت نموده‌اند سپاسگزاری مند.

۲- برنامه زمانی تحقیق

اگرچه پرسنامه‌ها، نوعی کد گذاری شده بود که عملای میشد از کامپیوتر بهره‌گیری نمود، اما بعلت کمی تعداد پرسنامه‌ها و اشغال اوقات کار کامپیوتر، کلیه جداول دستی استخراج گردید.

مطالعات مقدماتی برای تهیه پرسنامه و تعلم پرسنگر، ۲ ماه (از ۲۵ آذرماه تا ۲۵ بهمن ماه ۱۳۹۴) وقت گرفت.

زمان مصاحبه و تکمیل پرسنامه، از ۲۵ بهمن تا ۱۵ اسفند (حدود یکماه)، و برای تنظیم جداول و بررسی اطلاعات اولیه و رفع نواقص پاسخها، حدود یکماه از (۲۵ اسفندماه ۱۳۹۴ تا ۲۵ فروردینماه ۱۳۹۵)، با توجه به ۱۵ روز تعطیلات عید نوروز.

برای بحث، نتیجه‌گیری و تایپ و انتشار هم، حدود یکماه از (۲۵ فروردین تا ۲۵ اردیبهشت ۱۳۹۵) وقت صرف شد. با این ترتیب میتوان گفت که این تحقیق حاصل عماه کار مداوم است.

۳- ویژگیهای جامعه مورد بررسی

الف - توزیع سن - جنس و رشته تحصیلی دانشجویان در جامعه مورد بررسی اکثریت با پذیرفته‌شدگان پسر بود، بطوریکه ۲۲/۲ درصد جامعه را پسران و ۷/۸ بقیه را دختران تشکیل میدادند.

از ۲۳۴ نفر دانشجوی پذیرفته‌شده، ۹۰ نفر یا ۲۸/۵ درصد کل جامعه را پذیرفته‌شدگان رشته‌های مختلف علوم تشکیل میدادند (۲۸/۹ درصد دختر و ۲۱/۱ درصد پسر). پس از آن دانشکده ادبیات که ۲۸/۲ درصد کل جامعه را شامل میشد (۳۰/۳ درصد دختر و ۶۹/۷ درصد پسر).

دانشکده اقتصاد با پذیرفتن ۱۳/۷ درصد و حقوق با ۱۲/۸ درصد دانشجویان، مقامهای بعدی را از لحاظ تعداد حائز میشدند.

در گروه دختران، ۸۲ درصدشان بکمتر از ۲۲ سال داشتند، در حالیکه در مورد پسران، این رقم به ۵۱ درصد میرسید. وقتی سن ۲۷ تا ۲۲ سال را به تحلیل فوق اضافه کنیم، مشاهده میشود که تمام دانشجویان دختر را در بر - میگیرد. بعیارت دیگر ۱۰۰ درصد جامعه دختران دانشجو،

۶- گردهم‌آیهای

الف - چگونگی گردهم‌آئی خانواده در تعطیلات و تأثیر آن بر ارزش‌اعیاد و سوگواریها

ب - شغل پدر و زمان گردهم‌آئی خانواده

ج - گردهم‌آئی خانواده در مسافرتها

۷- بحث و نتیجه‌گیری نهایی

۱- هدف و روش تحقیق

اکیره و هدف این تحقیق دستیابی و شناخت علمی مسائل خانوادگی دانشجویان دوره شبانه دانشگاه تهران، در بد و ورود بود که تابحال در گیر مشکلات دانشجویی، مثل انتخاب واحد، امتحان وغیره نشده‌اند و آنچه بنام مسئله دریافت‌هه و درج کرده‌ایم، اکثراً رنگ مسائل خانوادگی دارند نه دانشجویی.

از ۲۶۰ نفر دانشجوی پذیرفته‌شده که کل جامعه ما را تشکیل میداد، با ۲۳۴ نفر که ۹۰ درصد جامعه باشد مصاحبه بعمل آمد و در پرسنامه درج شد.

هر پرسنامه، از سه بخش تشکیل شده است:

۱- مشخصات فردی - شامل نام و نام خانوادگی، دانشکده، سن، جنس، ازدواج.

۲- مشخصات خانوادگی - شامل شغل، سن، حدود معلومات، مذهب، اعتیادات پدر و مادر.

۳- روابط دانشجو با پدر و مادر - شامل زمان گرد - هم‌آئی خانواده ارزشیابی اعیاد و سوگواریها، میزان تفاهم افراد خانواده وغیره ...

تعداد سوالات پرسنامه جمعاً از ۴۶ سوال بسته تشکیل شده و جوابها توسط پرسنگران در پرسنامه، منعکس گردیده است.

در این تحقیق سعی شده است که از کلیه امکانات، جهت دستیابی واقعی به مسائل خانوادگی، از قبیل نمونه برداری صحیح (۹۰ درصد کل جامعه) شناخت جامعه، آموزش پرسنل تحقیق جهت بدست آوردن جوابهای صحیح، کوتاه و صحیح، غلط‌گیری پرسنامه‌ها، محاسبات آماری وغیره ... که قسمتی از مراحل این تحقیق بوده است بهره‌گیری شده است.

ارقام بدست آمده نشان میدهد که $85/4$ درصد از پدران بکار و $9/8$ درصد 2 بار و $4/8$ درصد بقیه بیش از 2 بار ازدواج نموده‌اند.

اگرچه جامعه تحقیق کوچک و سرخی نسبتها کاملاً متناسب با جامعه‌های بزرگ نیست، با این وصف نسبتها بدست آمده یک راهنمای کلی، برای شناخت جوامع بزرگتر نیز می‌باشد.

نتایج حاصله نشان میدهد که تعداد دفعات ازدواج، در بین افراد کم سواد و یا بیسواند بیش از با سوادهاست. مثلاً فقط در بین گروه پدران بیسواند و یا کم سواد، افراد 3 بار ازدواج کرده و بیشتر وجود دارند. این مطلب میرساند که احتمالاً سواد میتواند یکی از عوامل بازدارنده مردان از ازدواج‌های مکرر باشد. در واقع اگر سواد ابتدائی را مربیان باسواند و بیسواند در نسل پدران بدانیم 16 درصد از پدران بیسواند بیش از 2 بار ازدواج کرده‌اند، در حالی که در مورد پدران با سواد (از ششم ابتدائی به بالا) این رقم به 9 درصد کاهش می‌یابد (جدول شماره 1).

ج - میزان سواد در رابطه با سن

چون بنظر میرسید یکی از عواملی که ممکن است برای جوانان مسئله‌ساز باشد، اختلاف در سطح دانش پدر و مادر و فرزند، در ارتباط با سن آنهاست، لذا به بررسی این عوامل می‌ادرست شد.

میانگین سن پدران بیسواند $58/8$ و پدران با سواد متوسطه و عالی $54/6$ است. عبارت دیگر پدران تحصیلکرده نسبت به پدران بیسواند و یا کم سواد حدود $4/2$ سال جوانترند. بطور کلی میانگین سن مادران و پدران بیسواند بیشتر از با سوادهاست و مادران و پدران جوانتر بیشتر از نعمت سواد برخوردارند تا مسن ترها.

در این بررسی ارقام بدست آمده نشان میدهد: مادران جامعه بررسی شده اگرچه جوانتر از پدران هستند و قاعده‌تا" باید تعداد مادران با سواد بیشتر از پدران باشد اما عکس این مطلب مشاهده شده علت آنرا باید در شرایط اجتماعی و اقتصادی گذشته جستجو کرد.

مطلوب جالب اینکه تعداد مادران در سطح ابتدائی 22 درصد بیشتر از پدران است و این عدم توازن به احتمال

کمتر از 22 سال داشتند، در حالیکه فقط $76/7$ درصد از دانشجویان پسر، در این گروههای سنی بوده و بقیه پسران، سنی بیش از 22 سال داشتند.

جمعیت دختران در گروههای سنی مذکور، نشانگر این مسئله است که شاید مسائل و موضوعات دیگری مانند ترجیح دادن زندگی به تحصیل، اشتغالات خانوادگی و غیره مانع ادامه تحصیلشان شده است. درسن 18 سالگی نسبت جنس بین دختر و پسر مساویست، یعنی در برابر هر دانشجوی دختر یک دانشجوی پسر قرار دارد. هرچه سن بالاتر می‌رود این نسبت به سوی پسران بیشتر می‌شود، بطوریکه در سنین بین 19 تا 22 سال $61/8$ درصد و در سنین 23 تا 27 سال $80/8$ درصد و در سنین بالاتر 100 درصد جامعه را پسران در بر می‌گیرند.

۴ - ویژگیهای پدران و مادران

الف - توزیع سنی

بررسی نشان میدهد که مادران، در سنین پائین تری نسبت به پدران قرار دارند. میانگین سن پدران 52 و مادران $49/4$ سال است. یعنی بطور متوسط مادران $7/6$ سال جوانتر از پدران هستند و این اختلاف سن، به نظر صاحب‌نظران رقمی مطلوبست.

مطلوب دیگر آنکه، انحراف معیار سن پدران 6 و مادران 3 است، این ارقام گویای این واقعیت است که نه تنها پدران مسن‌ترند، بلکه اختلاف سن جوانترین و مسن‌ترین پدران، بیشتر از اختلاف سن جوانترین و مسن‌ترین مادران است و احتمالاً این اختلاف به آن علت است که زنان در فاصله کوتاهی از سن شوهر می‌کنند، در حالیکه مردان دامنه نوسان سن ازدواج‌شان بیشتر است.

مطلوب دیگر اینکه تعداد پدران مسن‌تر از 65 سال بیش از 3 برابر مادران در این سن است و همچنین تعداد پدران فوت شده، بیش از 2 برابر مادران است. مقایسه این ارقام میرساند که: در جامعه ما اکثرًا" مادران جوانتر از پدران هستند.

ب - میزان تحصیلات و دفعات ازدواج پدر

مذهبی بسوی روش‌بینان پگشتریم و به متعصبها، معمولیها و روش‌بینان تقسیم نماییم و در این تقسیم نوعی کمال را جستجو کیم این حقیقت آشکار می‌شود که تعداد کمی از پدران و مادران بی‌سواد روش‌بین هستند، در حالی که هر چه میزان سواد بالاتر رود تعداد متعصبین به صفر نزدیکتر می‌شود و عکس هرچه میزان سواد بالا رود بر تعداد روش‌بین مذهبی افزوده می‌گردد.

و-ویژگیهای اوقات فراغت

در پاسخ این سوال متأسفانه حدود نیمی از دانشجویان قادر به اظهار پاسخ نبودند از بین بقیه ۹۵/۷ درصد پدران خود را علاقمند به مطالعه روزنامه، مجله و کتب مذهبی ذکر کرده‌اند و علاقمندان به اینگونه سرگرمیها اکثراً در گروه سنی ۵۴ تا ۵۵ سال قرار داشتند. نتیجه آنکه پدران ۵۵ ساله و بیشتر علاقه بیشتری به مطالعه کتب مذهبی و مجلات و روزنامه‌ها دارند تا پدران جوانتر.

ضمناً "صرف اوقات پدران در قمار و کاردستی و هنری و کلکسیون دره ۵ سالگی به حد اکثر رشد خود میرسد در مورد ورزش و سایر سرگرمیها پاسخها کم و بعلت اینکه اینگونه سرگرمیها می‌باید آموزش آن در روزهای جوانی شروع شده باشد پدران بالاتر از ۵ سال گرایش چندانی به آن نداشتند چون در گذشته زنان اوقات فراغت خود را فقط درخانه و خانه‌داری صرف می‌کردند همچنان نیمی از دانشجویان به این سوال نتوانستند پاسخ دهند.

از ۵۵ درصد بقیه نیمی اوقات فراغت مادران را صرف کاردستی و هنری و بافتی و خیاطی و نیم دیگری صرف می‌همانی و مطالعه ذکر کرده‌اند.

مادرانی که وقتی‌شان را به کاردستی و هنری و خیاطی و گلدوزی و غیره می‌گذرانند بیشترین نسبت را در سنین ۴۹ تا ۴۰ سال دارند.

ز-ویژگیهای انتیاد

بطورکلی ۵۹/۵ درصد پدران از هیچیک از مواد انتیاد را مانند سیگار، الکل و انواع دیگر استفاده نمی‌کنند (بدون درنظر گرفتن اظهار نشده‌ها که خود برابر ۸/۱ درصد جامعه می‌گردد).

از بقیه افراد یعنی ۴۰ درصد بقیه ۳۶/۴ درصد از

قوی بعلت جوانتر بودن نسبی جامعه مادران و بسیاره‌گیری بیشتر از امکانات اجتماعی زنان می‌باشد. اگرچه در سطوح تحصیلی پائین میزان زنان با سواد بر مردان فزونی دارد اما در سطوح تحصیلات متوسطه و عالی نسبت به سواد مردان است.

د- اعتقادات مذهبی پدر و مادر در رابطه با سن نظر دانشجویان نسبت به اعتقادات مذهبی والدین خود چنین است حدود ۱۶ درصد از پدران و ۱۶/۷ درصد از مادران خود را متعصب مذهبی ذکر کرده‌اند. بعقیده دانشجویان ۵۵/۴ درصد از پدران و ۶۱/۷ درصد از مادران دارای اعتقادات مذهبی معمولی هستند. تعداد روش‌بینان مذهبی در جامعه مورد بررسی رقمی معادل ۳۵/۴ درصد برای پدران و ۱۹/۸ درصد برای مادران است. تعصبات مذهبی بیشتر در بین پدران و مادران از ۶۵ سال بیشتر رواج دارد و اعتقادات مذهبی معمولی و روش-بینی در بین پدران و مادران جوانتر.

بطورکلی میانگین سی سواد متعصب ۶۰/۵ سال و برای مادران ۵۲/۸ سال است در حالی که میانگین سنی پدران با اعتقادات مذهبی معمولی و روش‌بینان ۵۶/۵ سال و برای مادران ۴۸/۱ سال است.

ه- ویژگیهای حوصلی در رابطه با اعتقادات مذهبی سواد در جکوکی اعتقادات مذهبی تأثیر کلی دارد. این تحقیق نشان داد که اکثر قریب به اتفاق متعصبین بی‌سوادند و یا تحصیلاتی در حدود ابتدائی دارند. پدران روش‌بین دارای سطح تحصیلات بالاتری نسبت به متعصبین و معمولیها هستند و نما () در این گروه پدرانی هستند با تحصیلات متوسطه.

۳۵/۹ درصد پدران دارای تحصیلات متوسطه و ۲۵ درصد دارای تحصیلات عالی می‌باشند در مورد مادران این مطلب نیز صدق می‌کند و مادران روش‌بین دارای تحصیلات بالاتری هستند با این تفاوت که تعداد مادران با سواد در سطح متوسطه و عالی کمتر از پدرها و بالنتیجه تعداد مادرانی که با دیدی روش‌بین به مسائل مذهبی مینگرند کمتر است. نتیجه آنکه اگر متعصبین مذهبی را از مرحله متعصبانی

مسائل جمعیتی ایران که دیرتر ازدواج کردن را یکی از طرق مشتبث کنترل جمعیت میدانند.

ب – همبستگی اعتقادات مذهبی دانشجویان و پدر و مادرها یکی از هدفهای عمدۀ این تحقیق آکاهی از نحوه و میزان تأثیرپذیری فرزندان از پدر و مادرها بوده است لذا سوالاتی در خصوص میزان اعتقادات مذهبی پدر و مادرها و ارتباط آن با اعتقادات مذهبی دانشجویان شده است مطلب جالب اینکه ۵۲/۵ درصد از کل جامعه دانشجویان اعتقادات مذهبی معمولی ۳۲/۵ درصد با دیدی روشن به مسائل مورد نظر می‌نگردند و حدود ۱۰ درصد هم یا بسیار متعصب و یا اصولاً اعتقادی نسبت به مذهب ندارند (افراطی).

بررسی نشان داده است که فرزندان پدران متعصب کمتر با افکار اولیاء در خصوص مسائل مذهبی توافق دارند. مطلب دیگر اینکه فرزندان پدرهای متعصب بیوایی زیادتری در درک مسائل مذهبی دارند بطوریکه ۳۸/۲ درصد از آنها به حد روشن‌بینی مذهبی رسیده و ۳ درصد هم از آن پا فراتر نهاده‌اند و به مرز بی‌تفاوتی قدم گذاشته‌اند.

(جدول شماره ۲)
این ارتباط افکار و عقاید بین مادران و فرزندان هم نیز به روشنی صدق می‌کند. اما در مورد پدران و مادران روشن‌بینی و معمولی، اکثر فرزندان تحت تأثیر اعتقادات مذهبی اولیاء قرار گرفته‌اند.

خلاصه آنکه عواملی مانند تربیت، معاشرت، تحصیلات و نظائر آن هستی ساز اعتقادات و افکار مذهبی است و گرایش فکری فرزند بیشتر بسوی عقاید پدر و مادر است اما فرزندان اولیاء متعصب که نتوانستند تابع عقاید کهن پدر و مادران باشند این مرز را شکسته و اکثراً به مرحله روشن‌بینی و حتی بی‌تفاوتی رسیده‌اند.

ج – ارزشیابی اعیاد و سوگواری‌های ملی و مذهبی و رابطه آن با اعتقادات مذهبی دانشجو

بطور کلی دانشجویان نسبت به ارزش اعیاد ملی و مذهبی نظر خوبی دارند چون ۸۲/۹ درصد دانشجویان ارزش زیاد و یا متوسط برای اعیاد فائلند. جالب آنکه میزان اعتقادات مذهبی در این نسبت تقریباً "بدون تأثیر بوده است بطوریکه دانشجویان متعصب ۸۳/۴ درصد و دانشجویان

سیگار و ۳/۲ درصد از سیگار و الكل و ۱/۹ درصد از انواع دیگر و ۹ درصد از الكل به تنها می استفاده می‌کنند.

اما در مورد میزان علاقه پدر به مواد مخدر به نظر میرسد بعلت حرمت مقام پدر، دانشجویان از اظهار نظر واقعی خودداری کردند و ۸۸/۹ درصد دانشجویان به این سوال پاسخ ندادند. نتیجتاً "علوم نشد که حتی سیگار – کشیدن در حد اعتماد است یا جنبه تفریحی دارد. بنابراین صلاح در این دانستیم که این سوال را مسکوت گذاریم.

۵ – همبستگی‌های سنی و ارزشهای معنوی

الف – همبستگی سنی پدر و مادر و دانشجو ۸۲/۸ درصد از دانشجویان بین ۱۸ تا ۲۷ سال دارند که از این عده ۶۰ درصدشان کمتر از ۲۲ سال هستند ارقام بدست آمده نشان میدهد هرچه دانشجویان مسن‌تر میشوند اختلاف سن‌شان با پدر و مادرها کمتر میگردد مثلًا" دانشجویانی که میانگین سن‌شان ۲۰ سال است اختلاف سن‌شان با پدرانشان ۳۵ سال و دانشجویانی که میانگین سن‌شان ۳۵ سال است اختلاف سن‌شان با پدران ۳۱ سال است. وقتی در مقام مقایسه سن دوگروه دانشجویی که ۱۵ سال با هم اختلاف دارند در رابطه با سن پدرهایشان برآئیم مشاهده می‌کنیم دانشجویانی که ۱۵ سال مسن‌تر هستند پدرانشان فقط ۷ سال مسن‌تر خواهند بود نه ۱۰ سال. بنظر می‌رسید که این کاهش اختلاف سن پدر و فرزند در گذشته بعلت زودتر ازدواج کردن پدرها باشد.

بطور کلی میانگین اختلاف سن پدر و فرزند ۳۲/۲ سال است بنظر کارشناسان چنانچه این اختلاف سن زیادتر از حد معمول باشد میتواند برای تربیت فرزندان مشکلات مختلف بوجود آورد. در مورد مادران همین روابط بالاختلاف کمی صادق است.

مثلًا" دانشجویانیکه میانگین سن‌شان ۲۰/۵ سال است اختلاف سن‌شان با مادران ۲۶ سال و دانشجویانیکه میانگین سن‌شان ۳۵/۵ سال است اختلاف سن‌شان ۲۲ سال است. تجزیه و تحلیل این ارقام می‌رساند به موازات بالا رفتن ازدواج پدرها، سن ازدواج مادرها طی چند سال گذشته بالا رفته است و این نویدی است برای کارشناسان و محققین

جدول شماره (۱)

میزان تحصیلات و دفعات ازدواج پدر

جمع	اطهارنشده	۲ و بیشتر	دوار	یکبار	ازدواج		حدود معلومات	دفعات
					تعداد	درصد		
۴۸	۱۱۲	۲۰/۷	۶	۹۰	۹	۴۵	۹	۵۱/۴
۳۲/۸	۷۷	۱۷/۲	۵	—	—	۳۵	۷	۲۶
۱۹/۲	۴۵	۶۲/۱	۱۸	۱۰	۱	۲۰	۴	۱۲/۶
۱۰۰	۲۳۴	۱۰۰	۲۹	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰
								۱۷۵
								جمع

جدول شماره (۲)

میزان همبستگی اعتقادات مذهبی دانشجو با اعتقادات مذهبی پدر

جمع	اطهارنشده	بی تفاوت	روشن بین	معمولی	متعصب	اعتقادات مذهبی						
						تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۵/۲	۱۲	—	—	—	—	۱/۶	۱	۲/۸	۳	۲۲/۵	۸	۲۲/۵
۵۲/۵	۱۲۳	۴۵/۵	۱۰	۲۸/۶	۲	۳۵/۹	۲۲	۷۲	۲۲	۳۲/۳	۱۱	۳۲/۳
۳۲/۵	۷۶	۲۷/۲	۶	۲۸/۶	۲	۵۴/۷	۳۵	۱۸/۷	۲۰	۳۸/۲	۱۳	۳۸/۲
۴/۳	۱۰	۴/۶	۱	۲۸/۶	۲	۶/۲	۴	۱/۸	۲	۳	۱	۳
۵/۵	۱۲	۲۲/۷	۵	۱۴/۲	۱	۱/۶	۱	۴/۷	۵	۳	۱	۳
۱۰۰	۲۳۴	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۷	۱۰۰	۶۴	۱۰۰	۱۰۷	۱۰۰	۳۴	۳۴
												جمع

اگر بحواهیم مقایسه کنیم که بین زمان صرف صبحانه، ناهار و شام کدامیک ببیشترین گردهم آئی را دارند به این نکته بی میبریم که زمان صرف شام مهمترین زمان گردهم آئی در خانواده است بطوریکه ۷۵/۵ درصد از دانشجویان در این زمان گرد هم آئی خانوادگی دارند. پس از آن زمان صرف صبحانه نقش پر اهمیت تری دارد به طوریکه ۶۵ درصد از خانوادهها زمان گردهم آئی در وقت صرف صبحانه دارند و بالاخره زمان صرف ناهار با ۴۲/۳ درصد کم اهمیت ترین زمان گردهم آئی در بین سه وقت صبحانه و ناهار و شام است که این خود نشانه کم اهمیت شدن این زمان از نظر خانوادهها و یا اشتغال افراد خانواده در وقت مذکور است. نکته جالب دیگرداریں بررسی نشانگر این واقعیت است که (۱۰۰ درصد) دانشجویان (به استثنای ۱۸/۴ درصد اظهار نشده‌ها) با خانواده‌هایشان ساعت گردهم آئی دارند.

در ارتباط ساعات گردهم آئی و شغل پدر همانگونه که از نسبتها قبلي استیباط میشود بزرگترین زمان گردهم آئی خانواده در اوقات مربوط به صرف صبحانه و ناهار و شام است این وضع تقریباً در همه خانواده صرفظیر از شغل پدر صادق است. در موارد استثنائی مانند مشاغل ارتشی که در آن وقت صرف شام به ترتیبی نقش پراهمیت تری دارد (۴۲/۸ درصد) در حالیکه در مشاغل ارتشی گرد هم آئی در صبح متاهده نمیشود (شاید بعلت طبیعت شغل پدر که زودتر از بیدار شدن اعضاء خانواده اغلب منزل را ترک می‌گوید).

چون ۹۱ درصد از مادران خانهدار بودند شغل مادر تأثیری در زمان گردهم آئی نداشت در مورد چگونگی گذراندن تعطیلات در رابطه با زمان گردهم آئی روزانه بررسی انجام شد نتایج بدست آمده نشان میدهد آنها که بیشتر برای صرف صبحانه و ناهار و شام در کانون خانواده جمع میشوند در اوقات تعطیلی هم بیشتر با هم وقت میگذرانند و آنها که کمتر در زمان صرف صبحانه و ناهار و شام به کانون خانواده میگرند پراکنده‌گی بیشتری دارند و دور از خانواده تعطیلات را بسر میبرند. (جدول شماره ۴).

ج - گردهم آئی خانواده در سافرتها در مورد گردهم آئیها در مسافت که معمولاً "بیش از زمان صرف ناهار و شام و صبحانه در همبستگی خانوادگی نقش

روشن بین ۲/۸۴ درصد معتقدند که اعیاد دارای ارزش معنوی است و باید اینگونه سنتها حفظ شود بر عکس در مورد تظاهرات مذهبی، جامعه بررسی شده گرایش چندانی به حفظ و بقاء آن ندارد.

۶- گردهم آئیها

الف - چگونگی گردهم آئی خانواده در تعطیلات (اعیاد - سوگواریها)

۵۹/۴ درصد از دانشجویان تعطیلات را به نحوی در کانون خانواده میگذرانند (۶/۴۳ درصد در خانه و ۸/۱۵ در خارج از خانه) این رقم میرساند که اکثر جوانان خوشبختانه هنوز کانون خانواده را گرامی میدارند (جدول شماره ۳)

۶۴/۷ درصد از دانشجویانیکه برای اعیاد و سوگواریها ارزش زیاد قائلند تعطیلات را با خانواده و فقط ۳/۱۵ درصد بطور پراکنده می‌گذرانند.

همان جدول نشان می‌دهد که هر اندازه جوانان کمتر به این‌گونه ارزش‌های ملی و مذهبی توجه داشته باشندar کانون خانواده هم گریزان‌ترند. خاصیت گریز از خانواده در بین جوانانیکه به اینگونه تشریفات کم‌اعتنای هستند (۳/۳۲ درصد) یعنی ۲ برابر جوانانیکه به دیده احترام به سنتها ملی و مذهبی مینگردند و بطور پراکنده و دور از خانواده تعطیلات را می‌گذرانند.

نسبتها بددست آمده موید این واقعیت است که برای قوام و دوام کانون خانواده باید به جوانان آموخت که چگونه به سنتها پایبند باشند و آنها را گرامی بدارند.

ب - شغل پدر و زمان گردهم آئی خانواده ارقام بددست آمده نشان میدهد که بزرگترین نسبت گردهم آئی مربوط به خانواده‌های است که در وقت صبحانه و ناهار و شام بدور هم جمع می‌شوند و آن رقمی معادل (۳۸ درصد) است.

پس از آن خانواده‌هایی که گردهم آئی آنها فقط زمان صرف شام است (۱۸ درصد) و آنها که در وقت صبحانه و شام گرد هم جمع میشوند (۸/۱۰ درصد) کل را تشکیل میدهند. (جدول شماره ۴)

و پس از ۲۳/۶ سال است و از لحاظ روانشناسی این مراحل سنی تحت واژه‌های نوجوانی (آدلسانس) و (آدلت هود) تعریف شده است که هر کدام ویژگی‌های جسمانی و روانی و عاطفی خود را دارد. مرحله نوجوانی از سنین ۱۲ یا ۱۳ سالگی شروع شده (در دخترها یکی دو سال زودتر) و بسن ۲۱ تا ۲۳ سالگی ختم می‌شود و مرحله رشد تکمیلی یا (آدلت هود) بدنبال آن می‌آید.

در این مراحل سنی جوان نیازهای متفاوت دارد. دوست دارد خوب بخورد، خوب بپوشد و مورد تأیید دیگران واقع شود. در بین مردم محبوبیت و شهرت داشته و عضو دسته و گروهی باشد تا بتواند در آن جمع خودنمایی کند.

مراحل دوگانه بالا از مراحل آشته و پر جنب و جوش و هیجانی هر فرد است که علت آنها را در این زمان تنها مربوط به تغییرات جسمانی و بلوغ و رشد و کمال روانی نمی‌دانند بلکه نقش عوامل محیطی، خانوادگی، فرهنگی و اجتماعی را باید به تغییرات جسمانی افزود.

جای شگفتی نیست اگر با داشتن چنین روحیه و نیازهای استقلالی، طفیانی و افراطی درباره پاره‌ای از ارزشها، گاهی بین نوجوان و والدین و سایر افراد خانواده اختلاف بروز نموده و مسائل خانوادگی پیدا شود به ویژه موقعی که محیط خانوادگی فرد جوان از لحاظ مادی و معنوی جوابگوی نیازها و تمناها سن او که قبلاً "ذکر شد نبوده" و والدین از ایفای وظایفو اجرای مسئولیت‌هایی که در قبال فرزندان خود دارند بخواهند قدرت بیشتری نشان دهند و انعطاف پذیر باشند چه والدین در برابر فرزندان خود مسئولیت‌هایی دارند که باید با حزم و حکمت بیشتری اعمال نمایند تا برخوردي که باعث واپس زدگی و احیاناً پرخاشگری جوان باشد بروزنکند.

انتخاب دوست، توجه به رفتار و اخلاق فرزندان، فراهم نکردن وسائل تحصیلی، نظرات در انجام تکالیف تحصیلی و جلب همکاری آنان در زندگی خانواده از آن زمرة است. اما موضوعی که به ویژه در تحقیق کنونی میتواند تا حدود زیادی ایجاد مشکلاتی برای دانشجویان در قبال روحیه طفیانی و نیازهای استقلالی آنها بنماید موضوع اختلاف سنی زیاد است که بطور متوسط بین والدین (بویژه پدران) و

موئر دارد و ارقام بدست آمده نشان میدهد که ۲/۶ درصد از دانشجویان با همه افراد خانواده به مسافت میروند که این نسبت بسیار قابل توجهی است و نشان دهنده همبستگی شدید در خانواده‌هاست در حدود ۱۲/۳ درصد از خانواده‌ها پدر و مادر با هم و ۱۰/۳ درصد از خانواده‌ها خواهروبرادر با هم به مسافت میروند که باز نوعی دیگر از همبستگی را مطرح می‌سازد این بهم بیوستگی‌ها می‌رساند که هنوز در جامعه ما خانواده واحدی مشخص است که بر روی اجزاء آن که فرد فرد اعضاء باشد تأثیر می‌گذارد.

د - تمايل دانشجو در مورد نوع معاشرین
حدود نيمى از دانشجویان (۴۸/۷ درصد) مایلند معاشرین خود را از دوستان دوران تحصیلی خود انتخاب کنند در حالیکه ۲۷/۷ درصد مایل به معاشرت با فامیل و ۱۰/۲ درصد هم ترکیبی از دوستان تحصیلی و فامیل را برای معاشرت انتخاب کرده‌اند و فقط ۶/۶ درصد از کل جامعه به نوعی از معاشرت گریزان و یا در انتخاب دوست و معاشر سختگیر هستند (جدول شماره ۵)

در تحلیلی که در مورد تمايل معاشرین با زمان گردهم آئی روزانه خانواده بعمل آمد معلوم شد آنها که بنوعی با فامیل معاشرند اکثرآنها همانهای هستند که همبستگی بیشتری با خانواده دارند و بيش از ۵۵٪ از آنها صحنه و ناهار و شام را با خانواده صرف می‌کنند در حالیکه اکثر آنها که فقط بادوستان تحصیلی معاشرند ترجیح میدهند که یک و احتمالاً "دو و عده غذا با خانواده صرف کنند و نسبت آنها که سه و عده غذا با خانواده صرف می‌کنند فقط ۲۹ درصد است. (همان جدول).

ضمناً آن عده دانشجو که در انتخاب معاشر سختگیرترند زمان گردهم آئی محدودتری با خانواده دارند خواه ناخواه اینگونه دانشجویان در تحلیلهای بعدی مورد نکاشی بیشتر قرار گیرند تا در صورتیکه ناراحتی روانی خاصی باعث چنین طرز فکر و عکس‌العملی می‌شود از آن جلوگیری شود.

بحث و نتیجه‌گیری نهایی

در بررسی که عمل آمد معلوم شده میانگین سنی دختر

دارند.

بموجب تحقیق کنونی میزان اعتقاد مذهبی پدر تأثیر مستقیم در اعتقاد مذهبی فرزندان دارد معهداً حتی در خانواده‌های با پدران متعصب فرزندان بیشتر تمایل به روش‌بینی پیدا کرده‌اند و این گرایش مخالف فرزندان و جوانان امروزی میتواند مربوط به تعییرات و تحولات تازه‌ای باشد که در جامعه ایران امروز پیدا شده است.

تحقیق کنونی این امر را تأیید مینماید که ازدواج مکرر رابطه مستقیمی با تحصیلات والدین دارد زیرا در بین کسانیکه یکبار ازدواج کرده بودند بزرگترین نسبت مربوط به آنهایی است که سواد داشتند.

ولی علت یکبار ازدواج کردن غیراز معلومات عوامل دیگری هم مانند عدم امکانات مالی و عدم تمکن فرزندان و علاقه شدید به زن متوفی و با طلاق داده شده و بیماری پدر و غیره میتواند باشد مثلاً "با آنکه در تحقیق کنونی اکثریت مادران سواد نداشته‌اند معهداً هیچکدام آنها بیش از ۲ بار ازدواج نکرده‌اند بویژه که نیمی از آنها شوهرانشان هم فوت کرده است و تنها مانده‌اند.

چون عرف و آداب اجتماعی، کنترل بیشتری را برای دختران در مقام مقایسه با پسران معمول میدارد بهمین جهت غالباً والدین به اعمال و رفتار و طرز لباس پوشیدن دختران توجه‌بیشتری دارند و به خردگیری و عیب‌جوئی و یا سرزنش بیشتری از آنان میپردازند این اعمال کنترل شدید و دخالت‌های تربیتی گاهی ممکن است حتی بصورت ممانعت از ادامه تحصیل و یا بر عکس تحمیل انتخاب رشته تحصیلی و یا جلوگیری از بیرون ماندن دختران از منزل در ساعات دیروقت شب درآید.

در تحقیق کنونی ۲ موضوع در تأیید این فرضیه است یکی نسبت جنسی زیاد دانشجویان پسر در مقابل دانشجویان دختر است که هرچه سن دختران بالا می‌رود تعدادشان کمتر میشود البته ممکن است علل دیگری هم مانند متاهل شدن و بچه‌دار بودن خانمهای دانشجو و مخالفت شوهران آنها با تحصیل شبانه و ترس دانشجویان دختر از بیرون ماندن از منزل در ساعات دیروقت شب هم باشد. موضوع دیگر شاید اقبال کم دختران دانشجوی دوره

فرزندان آنها که اکثریت در مرحله آدلسانس پیشرفته (۱۸ تا ۲۲ سال) هستند وجود دارد.

ارقام بدست آمده‌نشان میدهد که اختلاف سن دانشجویان و پدران بطور متوسط ۳۴/۳ سال است در حالی که اختلاف سن دانشجویان با مادران بطور متوسط ۲۶/۲ سال می‌باشد. در این صورت و با چنین اختلاف سنی امکان پیدایش اشکالات خانوادگی بسیار زیاد است زیرا فی المثل برای پدر ۵۵ ساله‌ای (بموجب تحقیق کنونی اکثریت نسبی با پدران ۵۵ ساله است) که امروزه فرزند ۱۸ ساله یا مسن‌تری دارد با بودن ویژگی‌های نوجوانی که قبلًا ذکر شد و تحولات و دگرگونی‌های ۳۰—۲۰ سال اخیر جامعه ایرانی از لحاظ طرز فکر و روحیه اختلافات زیادی وجود دارد که اصلاً ممکن است منجر به عدم درک و همفکری طرفین شود بویژه موقعی که سطح معلومات والدین از نوجوان پائین‌تر بوده، سنت پرستی و یا تعصبات مذهبی هم مانع مشارکت فکری آنها گردد.

متوجه‌شدم که مسئله سواد والدین یکی از اساسی‌ترین و حساس‌ترین مسائل خانوادگی است زیرا داشتن تحصیلات در سطح بالا باعث فروافتادن و سقوط افکار خرافی و کم شدن تعصبات مذهبی می‌گردد و خود عامل پیدایش خانواده‌ای منطقی و آزاد می‌گردد در ثانی باعث ایجاد نوعی تفاهم و هم فکری خانواده می‌شود باز متوجه‌شدم که چگونگی گذراندن اوقات فراغت نسبت مستقیمی با اعتقادات مذهبی و سواد خانواده دارد زیرا خانواده‌های متعصب باعث گریزان نمودن فرزند از کانون گرم خانواده می‌گردد.

بازیافته دیگر آنکه دانشجو نسبت به سوگواری‌های مذهبی به فرم شایع امروزه بدیده خوب نمی‌نگرد و اعتقاد دارد که باید سنتهای ملی و مذهبی تا حدودی که دانش او آنرا قبول می‌کند حفظ گردد.

دانشجویانی که هنوز به سنتهای ملی و گذشته خود علاقمندند اکثریت قاطعی دارند و از نظر ایشان گذراندن تعطیل با خانواده لذت و ارزش بیشتری دارد تا با دوستان وغیره و این درست برخلاف گفته کسایی است که معتقدند در بین جوانان علاقه به حفظ رسوم و سنت گذشته از بین رفته است که معتقدند در بین جوانان علاقه به حفظ رسوم و سنت گذشته از بین رفته است و جوانان تمایل به غرب‌زدگی‌های مختلف

جدول شماره ۵ -

زمان گودهم آئی خانواده و تأثیر آن در تغییل انتخاب نوع هاشمی

تحقیق ما هم قطعاً" از آن بی نصیب نمانده‌اند – ممکن است خود – بویژه در آن خانواده‌هایی که اختلاف سنی و میزان معلومات و معتقدات مذهبی و سنت‌پرستی بین نسل‌ها زیاد است بصورت مشکل و مسئله خانوادگی جلوه نمایی کند.

دکتر شاپور راسخ و دکتر جمشید بهنام در چاپ سوم کتاب "مقدمه بر جامعه شناسی ایران" صفحه ۱۸۰ چنین مینویسد: درباره روابط متقابل میان پدر با مادر یا فرزندان مجللاً می‌گوئیم که در خانواده‌ایرانی غالباً پدر مظہر قدرت و مادر آیت محبت بوده است. امروزه رابطه دیرین پدر با فرزندان تا حدودی دگرگون شده و کمتر بصورت "حاکمیت و تبعیت" دیده می‌شود. سرکشی فرزندان در مقابل اقتدار کهین

ریشه پدران، گاهی به صوری ناخجسته بچشم می‌خورد. امروزه در جراید مکرراً از نزاع این دو نسل و جرم‌های که احیاناً در این میان در میگیرد سخن می‌برود در اینجا مراد ما آن عصیان طبیعی نیست که غالب نوجوانان نسبت به قدماء، در دل می‌پرورند و گاهی در عمل اظهار می‌کنند. منظور ما عصیانی است که مبنای اجتماعی دارد و ناشی از این است که جوانان امروزه در جهانی تازه زیست می‌کنند که از جهت اصول و مقررات و ارزش‌ها و غایات مطلوب، یکسره با دنیای قدیم تفاوت دارد و خلاف و شقاد میان نسل پیشین و جدید از همین چشمۀ مایه می‌گیرد. چه مناسبت و مشابهی میان اعتقادات و اندیشه‌های جوانی که سال‌ها در خارج علم آموخته با پدر عامی سنت‌پرست وی می‌توان یافت؟

شبانه از دانشکده اقتصاد و روان‌شناسی بیشتر آنها بدانشکده ادبیات و علوم باشد که ممکن است مربوط به دخالت و راهنمائی والدین باشد و یا دلایل دیگری مانند ذوق و استعداد دانشجوی دختر برای ادبیات یا علوم و قسمتهای دیگر ابطه داشته باشد. ضمناً "نیایستی موضوع "فرافکنی وجاه طلبی" بعضی والدین را هم که چون نتوانسته‌اند به آرزوی تحصیلی و شغلی خود جامه عمل بپوشانند، انتخاب آن علم یا شغل را بفرزندان خود تحمیل می‌کنند فراموش نمود. برابر بودن نسبت جنسی دانشجویان پسر و دختر را برای سنین کمتر از ۱۸ سال و افزایش آن را برای سنین پیش‌رفته‌تر. ضمناً "میتوان طور دیگری توجیه نمود: میدانیم تمام پدران کمتر از ۳۹ سال ۴/۴ درصد از پدرانی که ۴۰ تا ۴۶ سال داشتند و فرزندانشان کمتر از ۲۲ سال بودند پس دانشجویانی که کمتر از ۱۸ سال و ۲۲ سال دارند والدین نسبتاً "جوانتری هم داشته‌اند که به علت اختلاف سنی کمتر با فرزندان خود تفاهم بیشتر و بهتری داشته ولذا در امر انتخاب رشته و مخالفت از اولادان دختر برای شرکت در کلاس‌های شبانه دانشگاه کمتر دخالت نموده‌اند.

بالاخره تحولات و دگرگونی‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فکری که بنایگفته جامعه شناسان طی نیم قرن اخیر "بطور مستمر و قاطع" در خانواده‌های ایرانی به ویژه تحت تأثیر نفوذ تمدن غرب و سوق از اقتصاد روستائی و کشاورزی به اقتصاد شهری و صنعتی پیدا شده – و خانواده‌های جامعه